



ANALIZĂ DE SITUAȚIE

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește **violența** astfel: folosirea intenționată a forței sau puterii, reală sau sub formă de amenințări, împotriva propriei persoane, împotriva unei alte persoane sau împotriva unui grup sau comunități, din care rezultă sau este o probabilitate ridicată de a rezulta rănirea, moartea, afectarea psihologică, afectarea dezvoltării sau deprivare.

Violența contra femeilor este “orice act de violență bazată pe deosebirea de sex din care rezultă sau este posibil să rezulte pentru femei traumatisme sau suferințe fizice, sexuale sau psihologice, inclusiv amenințările cu astfel de acte, constrângerea sau lipsirea arbitrară de libertate, săvârșite fie în viața publică fie în viața privată” (*Declarația pentru Eliminarea Violenței Împotriva Femeilor, adoptată de Adunarea Generală ONU în decembrie 1993.*)

Conform Platformei de acțiune de la Beijing adoptată la a patra Conferință Mondială asupra Problemelor Femeilor din 1995, termenul de „violență împotriva femeilor” înseamnă orice act de violență fundamentat pe diferența de gen, care rezultă sau care poate rezulta într-o vătămare sau suferință fizică, sexuală sau psihologică a femeilor, inclusiv amenințările cu asemenea acte, coerciția sau privarea arbitrară de libertăți, indiferent dacă acestea apar în viața publică sau privată. (*Națiunile Unite (Departamentul de Informare Publică), a patra Conferință Mondială asupra problemelor femeilor, Beijing, China, 4-15 septembrie 1995*)

Raportul din anul 2006 a Organizației Națiunilor Unite atrage atenția asupra universalității acestui fenomen, nici o țară din lume nefiind imună la acest fenomen.

Violența și comportamentele violente sunt probleme majore ale societății cotidiene care afectează toate categoriile de vârstă, indiferent de vârsta sau de statutul social ale celor implicați.

Violența în familie poate să îmbrace forme diverse, mai mult sau mai puțin vizibile, precum violența fizică, psihologică, sexuală, economică și socială. Violența (intra) familială constituie “orice formă de agresiune, abuz sau intimidare, dirijată împotriva unui membru al căminului familial, unei rude de sânge sau contra altor persoane din mediul familial” (*Correctinal Service Canada, 1988, p 3*).

Violența (intra) familială este “utilizarea constrângerii fizice sau emoționale asupra unui alt membru al familiei în scopul impunerii puterii și a controlului asupra acestuia, precum și ansamblul conflictelor din grupul familial, care au ca efect maltratarea partenerului sau al copilului” (Institutul pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității, 2000, p 4).

Violența în cadrul familiei nu include numai violența fizică (omor, vătămare, lovire), ci și cea sexuală (violul marital), psihologică (șantaj, denigrare, umilire, izgonire, abandon, izolare), violența verbală (insulta, amenințare) și cea economică (privarea de mijloace și bunuri vitale) – (Institutul pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității, 2000) .

SCURT ISTORIC

Violența de gen este manifestarea cea mai brutală a inegalității existente la nivelul societății noastre. Victimele acestui fenomen sunt femeile pentru simplul fapt că agresorii lor nu le recunosc drepturile minime de libertate, respect și capacitate de decizie. În cadrul celei de-a IV- a Conferințe Mondiale a Femeilor din 1995, ONU a recunoscut faptul că violența asupra femeilor este un obstacol pentru atingerea egalității, a dezvoltării și a păcii și că încalcă și aduce atingeri drepturilor omului și libertăților fundamentale. ONU definește fenomenul ca o manifestare a relațiilor de putere dintre femei și bărbați care, așa cum ne arată istoria, au fost întotdeauna inegale.

CAUZELE VIOLENȚEI

Violența împotriva femeilor constituie manifestarea unei relații bazate pe forță dintre bărbați și femei, care are drept consecință dominarea și discriminarea femeilor de către bărbați și împiedicarea dezvoltării pe deplin a acestora. Prin urmare, această definiție include diferite forme de violență împotriva femeilor și oferă un cadru pentru conceptualizarea violenței în familie. Condiții care favorizează apariția actelor de violență:

- Disfuncții și carențe educative ale mediului familial
- Deficiențele mediului educațional
- Educația sexuală lacunară
- Carențele socio-economice
- Deficiențele mediului instituțional
- Creșterea gradului de permisivitate socială
- Incidența tulburărilor psihice

Ce este violența în familie?

Definiția pe care o dă legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie este următoarea: „Violența în familie reprezintă orice acțiune fizică sau verbală săvârșită cu intenție de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material. Constituie, de asemenea, violență în familie împiedicarea femeii de a-și exercita drepturile și libertățile fundamentale. În

sensul legii, prin membru de familie se înțelege soțul, ruda apropiată și persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelor dintre soți sau dintre părinți și copil, dovedite pe baza anchetei sociale.”Potrivit documentelor Consiliului Europei (Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei Nr. R (85) cu privire la violența în familie), violența în familie reprezintă „orice act sau omisiune comisă în interiorul familiei de către unul dintre membrii acesteia și care aduce atingere vieții, integrității corporale sau psihologice sau libertății altui membru al acelei familii și vatămă de manieră gravă dezvoltarea personalității sale”.

Conceptul de „violență în familie” este amplu și cuprinde violența domestică (înțeleasă ca violență ce apare între parteneri, fie ei soți sau concubini), dar și violența asupra copiilor, bătrânilor sau altor rude.

În ce privește violența domestică, potrivit unor organizații guvernamentale care au efectuat studii privind acest fenomen în România, aceasta reprezintă o serie repetată de comportamente coercitive și de atac fizic, sexual și psihic pe care o persoană le manifestă față de partener, în scopul controlării și dominării acestuia, utilizând forța și/sau profitând de incapacitatea de apărare a victimei, ce apare în cadrul unei relații de cuplu. Aceasta include și abuzurile de tip economic și social. Este considerată violență domestică și cea făptuită asupra fostei soții/partenere și în relațiile consensuale.

FORME DE VIOLENȚĂ

1. Violența fizică constă în atingeri sau contacte fizice dureroase, inclusiv intimidarea fizică

a victimei. Abuzul fizic se manifestă prin comportamente precum cele ce urmează, dar nu se limitează la acestea: lovire cu palma, cu piciorul, cu pumnul, îmbrâncire, tras de haine, de păr, zgâriere, plesnire, desfigurare, provocarea de hematoame, contuzii, fracturi, arsuri, bătăi, izbirea victimei de pereți sau de mobilă, aruncarea de obiecte și folosirea armelor albe sau de foc, imobilizarea, legarea, reținerea victimei, lăsarea victimei într-un loc periculos. Violența fizică include și distrugerea bunurilor care aparțin victimei sau pe care cei doi parteneri le stăpânesc și le utilizează împreună. În general, victimele violenței fizice în context familial sunt supuse mai multor acte de agresiune în decursul timpului. Efectele imediate ale violenței fizice sunt următoarele: vătămări corporale, provocarea de handicapuri sau chiar a morții victimei.

2. Violența psihologică/psihică (include violența emoțională și cea verbală): insulte, jigniri (referitoare la aspectul fizic, la capacitățile intelectuale sau la îndeplinirea responsabilităților pe care le are victima în cadrul familiei), amenințări, intimidare, șantaj emoțional, inducerea fricii, presiune continuă, teroare, privare de alimente sau de somn, discreditare în fața celorlalți.

Denumită și „abuz emoțional”, violența psihologică este folosită pentru a manipula și controla; efectul este cumulativ în timp, cu consecințe grave pe termen lung pentru victimă. Literatura de specialitate indică faptul că acest tip de violență este un factor central în abuzul intrafamiliar.

3. Violența sexuală/Abuzul sexual constă în orice contact sexual nedorit de către partener sau cu privire la care partenerul nu poate să-și exprime consimțământul valabil format. Contactul sexual fără consimțământ este considerat viol. Acest concept cuprinde violul marital, dacă relațiile dintre parteneri sunt oficializate, și violul în general, pentru alte tipuri de relații sexuale obținute fără consimțământ prin forță, amenințare și/sau constrângere. Formele de sex forțat sau degradare sexuală sunt următoarele: (a) continuarea activității sexuale atunci când victima nu este pe deplin conștientă, nu își dă acordul sau îi este teamă să dea un răspuns negativ; (b) vătămarea fizică a victimei în perioada actului sexual sau vătămarea organelor sale genitale, inclusiv prin folosirea de obiecte sau arme, intra-vaginal, oral sau anal; (c) obligarea victimei să întrețină relații sexuale fără protecție împotriva sarcinii sau a bolilor cu transmitere sexuală; (d) criticarea sexualității victimei și invocarea de apelative denigratoare sexual la adresa acesteia.

4. Violența economică reprezintă scăderea resurselor și autonomiei victimei prin control asupra resurselor financiare și a accesului acesteia la bani, obiecte personale, hrană, mijloace de transport, telefon și alte surse de protecție sau îngrijire de care ar putea beneficia. Violența economică se manifestă prin comportamente precum interdicția din partea agresorului ca victima să se angajeze sau să-și păstreze locul de muncă, refuzul agresorului de a da bani victimei pentru necesitățile de bază și neimplicarea în nici un fel a victimei în deciziile legate de administrarea bugetului familiei. Victima este menținută într-o stare de dependență față de agresor.

5. Violența socială reprezintă o formă de violență psihologică pasivă, care constă în controlul victimei, izolarea acesteia de familie sau de prieteni sau monitorizarea activităților acesteia și care are drept rezultat întreruperea sau insuficiența relațiilor sociale, precum și restrângerea accesului la informație sau asistență.

Prin urmare, violența împotriva femeilor cuprinde următoarele, fără a fi limitată la acestea:

➤ Violența fizică, sexuală și psihologică ce are loc în familie, inclusiv bătăile, abuzul sexual

al copiilor de sex feminin în cadrul casnic, violența legată de zestre, violul marital, mutilarea genitală a femeilor, violența extra-maritală și violența care decurge din exploatare;

➤ Violența fizică, sexuală și psihologică ce apare în comunitate, inclusiv violul, abuzul sexual, hărțuirea sexuală și intimidarea la locul de muncă, în instituțiile de educație și în altă parte, traficul cu femei și prostituția forțată;

➤ **Violența fizică, sexuală și psihologică comisă sau trecută cu vederea de către stat, oriunde apare aceasta.**

(sursă: **Națiunile Unite (Departamentul de Informare Publică), a patra Conferință Mondială asupra problemelor femeilor, Beijing, China, 4-15 septembrie 1995; Platforma de acțiune și Declarația de la Beijing publicată în 1996.*)

Discriminarea sexuală și violența de-a lungul vieții unei femei

Faza	Tipul
Prenatală	Selecția prenatală în funcție de sex, lovituri în timpul sarcinii, sarcina forțată (viol în timpul războiului)
Copilăria mică	Uciderea fetițelor, abuzul emoțional și fizic, accesul diferențiat la hrană și îngrijire medicală
Copilăria	Mutilarea genitală; incestul și abuzul sexual; accesul diferențiat la hrană, îngrijire medicală și educație; prostituție infantilă
Adolescența	Violența avansurilor sexuale către adolescente, sexul impus de rațiuni economice, abuzul sexual la locul de muncă, violul, hărțuirea sexuală, prostituarea forțată
Reproductivă	Abuzarea femeilor de către partenerii intimi, violul conjugal, abuzuri și crime din cauza zestrei, uciderea partenerei, abuzul psihologic, abuzul sexual la locul de muncă, violul, abuzarea femeilor cu dizabilități
Bătrânețe	Abuzarea văduvelor, abuzarea celor de vârstă a treia (care afectează în majoritate femeile)

(Source: Heise, L. 1994. *Violence Against Women: The Hidden Health Burden*. World Bank Discussion Paper. Washington. D.C. The World Bank)

CONSECINȚE ȘI EFECTE ALE VIOLENȚEI

Violența împotriva femeilor au numeroase efecte negative, grave, atât pe termen lung cât și pe termen scurt, directe (asupra victimei) și indirecte (asupra persoanelor care asistă la actele de violență).

În ceea ce privește **starea de sănătate**, victima poate suferi o serie de vătămări corporale, cu grade diferite de gravitate, care pot necesita mai multe sau mai puține îngrijiri medicale. În funcție de gravitatea acestora, ele pot avea urmări grave și pe termen lung, mergând până la infirmități, pierderea totală sau parțială a capacității de muncă sau moartea victimei.

În ceea ce privește **sănătatea mintală**, victimele pot suferi, datorită abuzurilor, o serie de tulburări tranzitorii sau permanente în sfera emoțională, cum ar fi: depresii acute sau cronice, anxietate, fobii, atacuri de panică, insomnii, coșmaruri sau sindrom post-traumatic. În funcție de durata și natura abuzului, pot surveni tulburări de personalitate și de comportament, tulburări alimentare și tentative suicidare; de asemenea, pot apărea comportamentele de dependență (victimele se refugiază în consumul de alcool sau de substanțe tranchilizante).

Viața profesională și economică a victimei va fi afectată de lipsa unui loc de muncă sau de pierderea acestuia, în urma interdicțiilor partenerului de a se încadra în muncă sau a scenelor de gelozie ale acestuia, fără a mai menționa absențele (consecința violențelor fizice care necesită îngrijiri medicale). Veniturile insuficiente sau absența lor vor crea dependență financiară față de agresor, mai ales în lipsa resurselor alternative (situația este mai gravă dacă victima are copii minori în îngrijire). Victimele care reușesc să-și păstreze locul de muncă întâmpină dificultăți de concentrare și performanță, datorită stresului și tracasărilor la care sunt supuse de către agresori.

Din punct de **vedere social** victimele sunt izolate treptat și, în cele din urmă, total de familia de origine, grupul de prieteni, colegii de serviciu sau de serviciile de asistență socială. Izolarea socială a victimei reprezintă unul dintre cei mai severi factori de eșec în încercarea acesteia de ieșire din această dependență.

Consecințele asupra sănătății ale abuzului în copilărie (Expunerea la experiențe abuzive în perioada copilăriei: rezultatele studiului Organizației Mondiale a Sănătății desfășurat în România pe populația de studenți- 2012)

Consecințe fizice:

- Traumatisme abdominale și toracice
- Traumatisme la nivelul creierului
- Vânățai
- Traumatisme la nivelul sistemului nervos central
- Fracturi
- Dizabilități

Consecințe psihologice și comportamentale:

- Abuz de alcool și droguri
- Afectarea funcționării cognitive
- Comportamente delictive, violente sau implicarea în comportamente riscante
- Depresie și anxietate
- Întârzieri în dezvoltare
- Tulburări alimentare și de somn
- Sentimente de vinovăție
- Hiperactivitate
- Relații sociale precare
- Performanță școlară scăzută
- Stimă de sine scăzută
- Tulburare de stres post-traumatic
- Tulburări psihosomatice
- Idei și comportamente suicidare și de automutilare

Alte consecințe asupra sănătăți pe termen lung:

- Fibromialgie
- Sindromul colonului iritabil
- Boli cardiovasculare
- Boli ale ficatului
- Cancer
- Boli pulmonare

Consecințe asupra sănătății sexuale și reproductive:

- Probleme ale aparatului de reproducere
- Disfuncții sexuale
- Infecții cu transmitere sexuală, inclusiv HIV/ SIDA
- Sarcini nedorite

VIOLENȚA ÎN FAMILIE

Ea poate să îmbrace forme diverse, mai mult sau mai puțin vizibile, precum violența fizică, psihologică, sexuală, economică și socială. Persoanele violente manifestă o serie de comportamente agresive repetitive (rareori violența se manifestă printr-un singur incident), în forma unor combinații de acte coercitive și de atac, de mai multe tipuri.

Violența în familie are caracteristici care o fac diferită de alte tipuri de violențe apărute incidental sau în alte contexte și o dinamică sau ciclu de manifestare aparte bazate pe tipul de relație care există între victimă și agresor.

Este un fenomen grav, o problemă comunitară, socială și de sănătate publică ce afectează în principal femeile (95% din totalul victimelor violenței în familie sunt femei). La nivel mondial, între 40% și 70% dintre femeile ucise sunt victime ale violenței în familie. (*Ghid de informații și bune practici în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, pag.51, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2004. Family Violence Professional Education Taskforce, 1991*)

Ca formă de comportament, violența în familie are:

- a) caracter instrumental (agresorul controlează victima, iar comportamentele devin funcționale și persistă dacă au rezultatul scontat);
- b) caracter intențional (se produce cu intenția de control și dominare, de menținere a puterii, intenție pe care făptuitorul nu o recunoaște, dar care poate fi identificată prin rezultatele pe care le produce);
- c) caracter dobândit (violența nu este înnăscută, ci învățată prin imitație).

Specialiștii au identificat un ciclu al violenței în familie:

- a) faza de acumulare a tensiunilor, timp în care victima acționează cu precauție și încearcă strategii pentru a evita un incident violent;
- b) faza acută, momentul în care agresorul acționează, desfășurată pe parcursul unei perioade cuprinse între două și douăzeci și patru de ore (uneori chiar pe parcursul unei săptămâni sau mai mult);

- c) faza de relaxare, o perioadă de calm, în care agresorul manifestă blândețe și dragoste față de victimă. Această fază reprezintă doar un armistițiu vag în cadrul unui război al amenințărilor și loviturilor. Ciclurile se desfășoară în spirală: fazele tensionate devin din ce în ce mai lungi, violențele devin din ce în ce mai amenințătoare, iar fazele blânde devin mai scurte sau dispar cu totul;

IMPACTUL ECONOMIC ȘI SOCIAL AL VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR

Violența împotriva femeilor *îngreunează sistemele de îngrijire medicală*: studii din Nicaragua, SUA și Zimbabwe indică faptul că femeile care au fost victimele unor abuzuri fizice sau sexuale apelează la servicii medicale mai des decât cele care nu au trecut printr-o experiență de acest gen.

Violența împotriva femeilor reprezintă un factor care influențează negativ *forța de muncă productivă*: un studiu la nivel național realizat în Canada despre violența împotriva femeilor, indică faptul că 30% dintre femeile care sunt bătute de către soții lor au fost nevoite să renunțe la activitățile obișnuite din cauza abuzului iar 50% dintre femei au fost nevoite să-și ia concediu medical din cauza leziunilor.

Violența împotriva femeilor are drept consecință *costuri foarte mari la nivel de cheltuieli naționale pentru îngrijiri medicale, acțiuni în justiție și acțiuni ale poliției precum și pierderi în domeniul realizărilor educaționale și în cel al productivității*. În SUA, violențele din partea partenerului intim sunt estimate la un cost de 12,6 miliarde \$ pe an. Un studiu din India arată că fiecare act de violență face ca femeile să piardă în jur de 7 zile de lucru. Un studiu făcut asupra femeilor victime ale abuzurilor din Managua și Nicaragua arată că astfel de femei câștigă cu 46% mai puțin decât femeile care nu au trecut printr-o experiență similară, chiar și după analizarea altor factori care ar putea influența câștigurile.

SCOPUL CAMPANIEI

- Conștientizarea populației privind violența asupra femeilor pentru:
 - prevenirea și stoparea acestui fenomen
 - îmbunătățirea calității vieții femeilor, în mod special, cât și a întregii societăți prin diverse acțiuni de informare, educare, consiliere, intervenție, schimbare și participare activă

OBIECTIVELE CAMPANIEI

- Transmiterea către populație a unui mesaj care afirmă că violența împotriva femeii (în cadrul familial sau în relația de cuplu) este un comportament indezirabil, anomic și deviant
- Informarea tinerilor cu privire la efectele negative (pe termen mediu și lung) ale violenței asupra femeii
- Informarea tinerilor și femeilor cu privire la instituțiile și organizațiile care oferă servicii și consultanță pe probleme de violență împotriva femeii
- Promovarea unei legislații și a unor practici legislative adecvate care să ofere protecție victimelor violenței în familie, abuzului sexual și traficului
- Conștientizarea societății asupra subiectului drepturilor omului, violenței în familie și politicilor democratice
- Educarea întregii societăți prin promovarea unor politici afirmative și nondiscriminatorii pentru creșterea calității vieții femeii din România
- Implicarea activă a tinerilor în acțiunile derulate, în vederea prevenirii și combaterii fenomenului.

Sloganul campaniei: **SPUNE NU VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR!**

DATE STATISTICE

În lume:

- cel puțin una din trei femei a fost bătută, forțată să facă sex sau abuzată pe perioada vieții, conform unei cercetări bazate pe 50 de sondaje din întreaga lume
- o cincime din femei declară că au fost abuzate sexual înainte de vârsta de 15 ani
- anual 500.000 de femei mor ca urmare a sarcinii sau a nașterii – un număr care a variat prea puțin în ultimii 20 de ani
- violența împotriva femeii omoară mai multe femei decât accidente rutiere și malarie împreună, conform estimărilor Băncii Mondiale
- aproape 70% dintre victime au fost ucise chiar de către partenerii lor de viață, arată Organizația Mondială a Sănătății
- procentul femeilor din țările în curs de dezvoltare care sunt victime ale violenței în timpul sarcinii variază între 4% și 20%, conform European Journal of Public Health
- în 48 de sondaje realizate de Organizația Mondială a Sănătății în întreaga lume, între 10% și 69% dintre femei au raportat că au fost abuzate fizic de partenerul intim la un moment dat în viață

- violul sistematic, folosit ca armă de război, a marcat milioane de femei și adolescente și le-a lăsat infectate cu HIV/SIDA
- cel puțin 60 de milioane de fete „lipsesc” din populația mai multor țări ca rezultat al avortului selectiv sau al neglijenței
- cel puțin 130 de milioane de femei au fost supuse mutilării genitale; alte 3 milioane sunt expuse în fiecare an riscului de a fi victimele acestei practici degradante și periculoase
- crimele „pentru onoare” iau viața a mii de femei în fiecare an, în special în vestul Asiei, nordul Africii și în unele părți din sudul Asiei

În România

- una din trei femei a declarat că a fost abuzată fizic sau verbal de către partenerul de viață, conform Studiului Sănătății Reprodusei 2004
- în primele cinci luni ale anului 2008 au avut loc cu 21,3% mai multe violuri urmate de moartea victimei față de perioada similară a anului 2007, peste 50% dintre acestea în mediul rural, conform datelor Poliției Române
- violența în familie este preponderent îndreptată împotriva femeilor: în 2006 dintr-un total de 9372 de victime, 5160 au fost femei, iar în 2007 dintr-un total de 8787 de victime, 5794 au fost femei, conform datelor ANPF
- 69 de femei au murit din cauza violenței în familie numai în 2006 și 69 în 2007, tendința fiind în creștere, conform datelor ANPF
- numai în București în perioada 2006-2007 au fost înregistrate 968 de cazuri de violență împotriva femeii în familie, 10 decese ca urmare a violenței și 47 de violuri în stradă, conform datelor Direcției Generale de Poliție a Municipiului București
- o cercetare la nivel național lansată în 2003 de Centrul Parteneriat pentru Egalitate arăta că: 827.000 de femei au suportat în mod frecvent violență în familie sub diferite forme, 739.000 de femei au fost insultate, amenințate sau umilite, mai mult de 320 de femei au fost abuzate fizic și un număr similar au suferit abuzuri care au dus la restrângerea forțată a relațiilor sociale, peste 70.000 de femei au fost abuzate sub forme multiple, inclusiv sexual.

La un an de la intrarea în vigoare a Legii 25 din 2012 (Legea 217 din 2003 revizuită) privind prevenirea și combaterea violenței în familie a fost lansat de către Asociația Transcena un studiu la nivel național care urmărește numărul ordinelor de protecție date de judecători la cererea victimelor. Conform statisticilor, cele mai multe ordine de protecție pentru violență domestică au fost date în județele Bacău, Prahova, București, Vaslui, Iași, Neamț, Constanța, Argeș, Cluj, Suceava și Sibiu.

În perioada 12 - 21 iulie 2013, a fost realizat de către INSCOP Research un sondaj ”Barometrul de opinie publică – Adevărul despre România” - Cum percep românii fenomenul violenței în familie. Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 1050 persoane și este reprezentativ pentru populația României de peste 18 ani. 43,5% dintre români declară că “de la începutul acestui an (2013), au auzit printre cunoștințe sau în zona în care locuiesc de situații de violență în familie”. 44,5% nu au auzit de astfel de cazuri în proximitatea lor anul acesta, în timp ce 12% au ales să nu răspundă. Întrebarea este un indicator victimologic tipic, iar faptul că peste 40% dintre români au auzit de cazuri de violență în familie în interiorul rețelelor sociale proprii demonstrează o prezență semnificativă a fenomenului.

Din datele statistice ale Asociației Necuvinte, de la IGPR în anul 2013 au fost înregistrate 23.090 de cazuri de violență domestică în țară.

În anul 2014, la nivel național, au fost sesizate 28.204 infracțiuni de violență, potrivit Poliției Române. Numărul total al victimelor a fost de 28.796, din care doar 4.414 sunt bărbați, restul fiind femei. 28.362 de persoane au fost reclamate că ar fi comis infracțiuni privind violența în familie (soț/soție, concubin/concubină, părinte/tutore, fiu/fiică, sau alte grade de rudenie). Dintre aceștia 24.202 sunt bărbați, 3.979 femei și 181 minori (în momentul comiterii faptelor penale).

REZULTATELE STUDIILOR ASUPRA VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR

Chiar dacă cifrele obținute pe cale statistică, prin studii epidemiologice sau prin sondaj nu oferă decât o fiabilitate limitată, ele ne ajută cu siguranță să ne formăm o idee precisă asupra amplitudinii problemei.

În diverse țări, există nenumărate studii și sondaje ce prezintă rezultate variate. Cifrele de care dispune OMS în ceea ce privește consecințele non mortale ale violenței în cadrul familiei provin în mare parte din anchete și studii speciale efectuate pe diferite grupe populaționale.

De exemplu, în anchetele naționale, procentajul de femei care au semnalat agresiuni fizice exercitate de partenerul intim variază de la 10% în Paraguay și Filipine, la 22,1% în SUA, la 29% în Canada și 34,4% în Egipt. Proporția de femei din diverse sate și orașe din lume care au declarat că au fost victime ale agresiunii sexuale (cuprinzând și tentativele de agresiune) variază de la 15,3% în Toronto (Canada) la 21,7% în Leon (Nicaragua) la 23% în Londra (Anglia), și 25% în Zimbabwe. Printre adolescenții din licee, procentajul de copii (băieți) care

au declarat că au fost bătuți în anii precedenți variază de la 22% în Suedia, la 44% în SUA la 76% în Ierusalim.

Aceste date statistice corespund în mare parte declarațiilor persoanelor respective. Este dificil astfel în aceste grupe populaționale de cunoscut dacă aceste date sub- sau supra-estimează amploarea reală a agresiunilor fizice și sexuale. Este sigur că în țările unde cultura respectivă consideră violența o "problemă privată", sau care determină acceptarea violenței ca pe o problemă "naturală", consecințele non - mortale ale acesteia sunt probabil declarate doar parțial. Victimele ezită să vorbească despre incidentele violente nu doar dintr-un sentiment de rușine ci și din cauza tabu-urilor, din cauza fricii. În anumite țări, victima riscă pedeapsa cu moartea doar dacă a admis că a fost supusă la anumite tipuri de violență cum ar fi violul, iar în anumite culturi, prezervarea onorii familiale e suficientă în justificarea uciderii femeilor care au fost violate ("crimele în numele onorii").

În Elveția, rezultatele unui sondaj (un eșantion reprezentativ de 1500 femei care trăiau în cuplu în momentul sau în perioada dinaintea sondajului) au dat următoarele rezultate: în cursul existenței lor, 20,7% dintre femeile interogate au suferit de violențe fizice și/sau sexuale din partea partenerului lor. În jumătate din cazuri, violența suferită era una fizică sau acompaniată de violențe sexuale. Actele de violență cele mai frecvente au fost: împingerile, bruscarea, zgâlțâirea, pâlmuirea. Dacă se include și violența psihică, aproximativ 40% dintre femeile interogate au suferit astfel de violențe. În 87% din cazuri, violența fizică s-a acompaniat de violența psihologică. Invers, violența psihologică nu s-a acompaniat de violența fizică decât în 17% din cazuri. Formele de violență psihologică cele mai frecvente au fost înjurăturile și insultele.

Studii comparabile efectuate în alte țări (Olanda, Canada, SUA) au dat rezultate mergând până la dublul cifrelor prezentate în Elveția. Cercetătorii presupun că cifrele reale pot fi cu mult mai ridicate decât cele prezentate.

Alte tipuri de violențe ca violența suferită în timpul copilăriei, maltratarea copiilor, violența între frați,etc. au fost studiate.

Un studiu realizat în Germania furnizează cifre foarte detaliate asupra violenței suferite în timpul copilăriei. Extrăgând câteva rezultate, putem spune că trei sferturi din persoanele ce trăiesc în societatea germană au fost supuse unor pedepse corporale din partea părinților. Pentru 38% dintre femeile și bărbații interogați, aceste pedepse au fost mai mult frecvente decât rare. Au rezultat că 9,9% dintre persoane au suferit de rele tratamente fizice din partea părinților. Violența sexuală intrafamilială în copilărie a fost de 2,6% printre fete și 0,9% printre băieți. Alte studii au avansat rezultate unde cifrele sunt superioare: de la 4% la 18% în funcție de definiția violenței suferite, exploatării.

Contrar violenței parentale, violența între frați și surori este practic nestudiată. Ea este evocată în studii asupra episoadelor de violență fizică între membrii unei familii: 5% din episoadele de violență în interiorul familiei se derulează între frați și surori, iar cazul cel mai frecvent este cel al fratelui care agresează sora; 2,2% dintre fete suferă de agresiuni sexuale din partea unui frate și 0,3% din partea unei surori.

Privind violența asupra persoanelor vârstnice în mediul familial cifrele din literatură variază între 1,5% și 4%. Ținând cont de starea lor de dependență și de vulnerabilitatea lor particulară, este dificil a determina persoanele în vârstă să vorbească despre violență.

FRA – Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene a dat publicității în martie 2014 rezultatele celui mai cuprinzător studiu din lume realizat până în prezent cu privire la violența împotriva femeilor, arătând amploarea abuzurilor suferite de femei acasă, la serviciu, în public și online. Studiul se bazează pe interviuri cu 42.000 de femei, 1500 în fiecare țară, inclusiv România. În cadrul anchetei, femeile au fost întrebată despre experiențele de violență fizică, sexuală și psihologică pe care le-au trăit, inclusiv incidente de violență în cuplu („violență domestică”), despre urmărirea în scopul hărțuirii și hărțuirea sexuală, precum și despre rolul jucat de noile tehnologii în experiențele de abuz pe care le-au trăit femeile. De asemenea, s-au pus întrebări despre experiențele de violență trăite în copilărie. În urma anchetei reiese o imagine de abuz extins care afectează viețile multor femei, dar care este, în mod sistematic, insuficient raportat autorităților. De exemplu, una din 10 femei a suferit o formă de violență sexuală începând cu vârsta de 15 ani, iar una din 20 a fost violată. Mai mult de una din cinci femei a fost supusă violenței fizice și/sau sexuale de către partenerul de viață actual sau anterior și mai mult de una din 10 femei declară că a fost supusă unei forme de violență sexuală de către un adult, înainte de a împlini 15 ani. Cu toate acestea, trebuie menționat că numai 14 % dintre femei au raportat poliției cel mai grav incident de violență în cuplu și numai 13 % au raportat poliției cel mai grav incident de violență provocat de altcineva decât partenerul de viață.

Conform studiului, cele mai multe femei care recunosc că sunt afectate de violență fizică și sexuală sunt în țări ca Finlanda, Danemarca și Letonia.

România se află în eșantionul al doilea: 30% dintre femei spun că au fost afectate de violență fizică sau sexuală la un moment dat în viață după vârsta de 15 ani, încadrându-se în media la nivel european: 24% dintre femeile din România au suferit violență din partea partenerului, iar 14% dintre femeile din România au suferit violență din partea unei alte persoane decât partenerul. Legat de experiența de violență în copilărie, un procent de 24% dintre femeile din România spun că au fost supuse la violență fizică sau sexuală de către un adult înainte de vârsta de 15 ani. Violența psihologică afectează între 30 și 39% dintre femei.

6% dintre femei au suferit violență sexuală din partea partenerului sau a unei alte persoane, în 97% dintre cazurile de violență sexuală agresorul fiind bărbat.

Dacă în medie în Europa 55% dintre femei au trăit o formă de hărțuire sexuală, în România doar 11% dintre respondente au recunoscut că au suferit hărțuire sexuală. În ce privește hărțuirea (stalking) adesea asociată de separarea de partener, media la nivel european este 18%, în timp ce în România 8% dintre respondente au afirmat că ar fi fost supuse la acest tratament. Rezultatele studiului arată că tocmai această încredere lipsește femeilor din România. 77% dintre femeile din România cred ca violența împotriva femeilor este răspândită și foarte răspândită. 28% dintre femei cunosc victime ale violenței în cercul de rude și prieteni. Cu toate acestea, doar 47% dintre femei știu de existența unei legi care protejează femeile împotriva violenței domestice în România. 74% dintre femei nu cunoșteau niciun serviciu de suport specializat. Doar 17% dintre respondente au afirmat că au apelat la poliție în urma celui mai sever incident de violență suferit vreodată și doar 1% la serviciile sociale, în timp ce media de adresare către poliție și servicii de suport la nivel european este de 33%.

Proiecte implementate:

În perioada mai 2013 – martie 2014, A.L.E.G. a implementat proiectul „Educație pentru combaterea violenței de gen prin teatru și metode de acțiune”. Obiectivul principal al proiectului a fost prevenirea violenței de gen în rândul tinerilor folosind metode de acțiune, teatru și educația de la egal la egal.

În perioada ianuarie 2013- decembrie 2014 a fost implementat proiectul ”LOG IN- Laboratoare privind violența de gen în noile medii de comunicare”. Proiectul a urmărit prevenirea și combaterea violenței de gen prin promovarea unor comportamente responsabile în rândul adolescenților în utilizarea rețelelor sociale și internetului.

În perioada mai 2014-mai 2015, A.L.E.G. implementează proiectul ”Rupem tăcerea despre violența sexuală: întărirea capacității ONG-urilor de a integra violența sexuală pe agenda publică” ce urmărește creșterea dialogului tematic în cadrul rețelei de ONG-uri pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, diseminarea de bune practici, consolidarea capacității interne de advocacy și extinderea rețelei. Rezultate: 7 consultări tematice, 10 ONG-uri cu abilități îmbunătățite de advocacy, 10 profesioniști ONG cu abilități îmbunătățite de lucru, un centru de resurse online, un seminar public prin care vor fi influențați minim 25 de factori de decizie de la nivel național și 5 evenimente locale ce vor implica 25 de factori de decizie locali și 250 de persoane în special din grupuri vulnerabile.

LEGISLAȚIE

Comunitatea internațională a luat o atitudine clară în fața acestui stigmat social. În acest sens, putem menționa următoarele hotărâri:

- Convenția referitoare la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeii din 1979;
- Declarația Națiunilor Unite referitoare la eliminarea violenței asupra femeii, proclamată în decembrie 1993 de către Adunarea Generală;
- Rezoluțiile din cadrul ultimului Summit Internațional al Femeilor organizat la Beijing în septembrie 1995;
- Rezoluția WHA49.25 a Adunării Mondiale a Sănătății ce declară violența o problemă prioritară pentru sănătatea publică, proclamată în 1996 de Organizația Mondială a Sănătății;
- Raportul Parlamentului european din iulie 1997;
- Rezoluția Comisiei pentru Drepturile Omului a națiunilor Unite din 1997;
- Declararea anului 1999 ca Anul european de Luptă împotriva Violenței de Gen.
- În anul 2004, s-a adoptat Decizia nr. 803/2004/CE a Parlamentului european, prin care se aprobă Programul comunitar de acțiune (2004-2008) pentru prevenirea și combaterea violenței asupra minorilor, tinerilor și femeilor, precum și protejarea victimelor și grupurilor în situații de risc (programul Daphne II), în care se stabilește poziția și strategia adoptată de cetățenii Uniunii în ceea ce privește această problemă.
- În data de 2 octombrie 2012 în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene-C 296 E a apărut „Noul cadru al politicii UE de combatere a violenței împotriva femeilor- Rezoluția Parlamentului European din 5 aprilie 2011”, referitoare la prioritățile și structura unui nou cadru al politicii UE de combaterea violenței împotriva femeilor. (2010/2209(INI)). <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:FULL:RO:PDF>

Puterile publice nu pot fi străine acestui fenomen întrucât, violența de gen constituie unul dintre cele mai flagrante atacuri aduse drepturilor fundamentale, adică libertății, egalității, vieții, siguranței și nediscriminării.

- La 27 iunie 2014, România a semnat “Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și a violenței domestice”.
- La data de 22 mai 2013, Parlamentul European a votat un memo al Comisiei Europene prin care sunt propuse o serie de măsuri menite să stabilească cadrul legal al drepturilor și protecția victimelor violenței domestice în Uniunea Europeană. Conform noii

reglementări, victimele violenței domestice vor putea folosi ordinul de restricție obținut în țara lor, oriunde în interiorul UE, având asigurată protecția.

La nivel național reglementările în domeniu sunt următoarele:

- Legea 217 din 22 mai 2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie
- Hotărârea de Guvern 1624 din 23 decembrie 2003 privind organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Protecția Familiei
- Hotărârea de Guvern 686 din 12 iulie 2005 pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie
- Hotărârea de Guvern 197 din 9 februarie 2006 privind aprobarea programelor de interes național în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu handicap, precum și în domeniul asistenței sociale a persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost și persoanelor victime ale violenței în familie și a finanțării acestor programe, cu modificările și completările ulterioare
- Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale 383/2004 privind aprobarea standardelor de calitate pentru serviciile sociale din domeniul protecției victimelor violenței în familie
- Ordinul 384 din 12 iulie 2004 pentru aprobarea Procedurii de conlucrare în prevenirea și monitorizarea cazurilor de violență în familie
- Ordinul 385 din 21 iulie 2004 privind aprobarea Instrucțiunilor de organizare și funcționare a unităților pentru prevenirea și combaterea violenței în familie
- Legea 396 din 30 octombrie 2006 privind acordarea unui sprijin financiar la constituirea familiei

Alte instrumente legislative naționale cu referire la prevenirea și combaterea violenței în familie:

- Legea 211 din 27 mai 2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor
- Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator
- Legea 682/2002 privind protecția martorilor
- Legea 416/2001 privind venitul minim garantat
- Legea 47/2006 privind sistemul național de asistență socială
- Ordonanța 68 din 28 august 2003 privind serviciile sociale, cu modificările și completările ulterioare
- Legea nr. 497 din 28/12/2006 pentru consacrarea zilei de 5 iunie ca Ziua împotriva violenței asupra copilului în România

- Legii 25 din 2012 (Legea 217 din 2003 revizuită) privind prevenirea și combaterea violenței în familie
- HG 1156 /2012 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violentei în familie pentru perioada 2013-2017 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violentei în familie pentru perioada 2013-2017

CONCLUZII

Impactul informațiilor eronate riscă să fie mult mai negativ decât lipsa de informații căci un nivel al prevalenței inferior realității poate fi utilizat pentru a contesta importanța fenomenului violentei. Este deci important ca un studiu asupra violentei în familie să fie condus după o metodologie solidă pentru a reduce erorile la maximum posibil.

Într-o abordare a **sănătății publice, pentru tratarea și rezolvarea problemei violentei** este necesară parcurgerea succesivă a următoarelor patru etape cheie:

1. Descoperirea și cunoașterea tuturor aspectelor de bază ale: violentei printr-o colectare sistematică de date (amplourea, caracteristicile și consecințele violentei la scară locală, națională și internațională).
2. Realizarea unor studii, anchete clinice și epidemiologice pentru determinarea cauzelor, corelațiilor, factorilor de risc, factorilor favorizanți ai violentei, precum și a factorilor asupra cărora se poate interveni, influențând de manieră pozitivă fenomenul.
3. Conceperea unor mijloace de prevenire a violentei utilizând informațiile furnizate de studiile efectuate și aplicarea lor acordând o atenție importantă evaluării intervențiilor.
4. Punerea în practică în diverse cadre a intervențiilor care sunt promițătoare, difuzarea pe larg a informațiilor precum și calcularea rentabilității programelor respective.

Concluzii:

- Este important ca rezultatele cercetărilor să servească elaborării de acțiuni menite a soluționa problema. Costul considerabil al violentei domestice atât pe plan personal, social și sanitar obligă moral atât cercetătorii cât și participanții să utilizeze rezultatele obținute în practică. Comunitățile studiate trebuie rapid informate de rezultatele obținute.
- În măsura posibilului rezultatele trebuie utilizate pentru activități de sensibilizare și elaborare de politici, de intervenții, ca de exemplu campania internațională "16 zile de mobilizare împotriva violentei cu motivație sexistă" (25 noiembrie - 10 decembrie), care

face parte din campania mondială pentru drepturile femeilor lansată în America în 1991 de Center for Women's Global Leadership.

- Cercetătorul trebuie să se asigure că rezultatele muncii lui sunt corect interpretate de public și de media. Dacă anumite subgrupuri sunt expuse mai mult decât altele, când prezintă rezultatele, cercetătorul nu trebuie să vehiculeze eventuale stereotipii negative asupra anumitor grupuri etnice sau sociale și să se asigure că nici o comunitate sau nici o persoană nu poate fi identificată.
- O strategie constă în a sublinia că violența împotriva femeilor există în toate comunitățile și grupurile socio-economice. O altă strategie este de a insista asupra similitudinilor dintre diferite subgrupuri și a arăta cum anumite forme particulare de inegalitate pot fi sursă de diferențe .
- Cum în diverse studii s-a semnalat că în categoriile socio-economice defavorizate nivelele de violență fizică sunt mai ridicate, este important a utiliza rezultatele obținute de acest gen pentru a preconiza ameliorări și nu pentru a umili în plus grupurile respective.
- Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Violenței în Familie pentru perioada 2013 – 2018 și Planul de acțiune pentru implementarea Strategiei Naționale de Prevenire și Combatere a Violenței în Familie pentru perioada 2013 – 2017 stabilesc un set de măsuri destinate să reducă sau să contribuie la diminuarea actelor de violență în familie, să atenueze sentimentul de insecuritate al victimei precum și să reducă riscul recidivei și facilitarea unui reintegrări sociale a persoanelor care au comis infracțiuni de violență în familie. Prezenta strategie vizează prevenirea și combaterea violenței în familie, care în mod curent afectează viața de familie și comunitatea.

Acțiuni prioritare:

- **Ratificarea Convenției de la Istanbul** și armonizarea legislației din România cu prevederile convenției pentru a asigura prevenire, protecție și servicii specializate pentru toate formele de violență împotriva femeilor, inclusiv a violenței sexuale asupra femeilor.
- **Înființarea unor centre de criză pentru situații de viol**, care să funcționeze ca **servicii integrate**, conform Articolului 25 din Convenția de la Istanbul. În aceste centre victimele să beneficieze de asistență medicală, de asistență psihologică și de recoltarea probelor medico-legale, de informare și consiliere juridică într-o singură unitate, unitate care să funcționeze la nivelul spitalelor. Înființarea unor astfel de centre ar reduce din eforturile financiare și psihologice ale victimei și ar evita victimizarea secundară. În momentul de față, o victimă e nevoită să suporte cheltuieli din propriul buzunar iar în circuitul instituțional e nevoită

să relateze în mod repetat ceea ce i s-a întâmplat, unui număr de până la 9 persoane diferite. Să rupem tăcerea despre violența sexuală înseamnă și să oferim asistență victimelor.

- **Introducerea unor măsuri de protecție** cum ar fi ordinul de protecție sau de restricție **pentru toate formele de violență împotriva femeilor**, inclusive pentru cazuri de violență sexuală conform Articolului 53 din Convenția de la Istanbul;
- **Furnizarea de servicii de asistență să nu fie condiționată de depunerea unei plângeri penale**, conform Directivei 2012/29/UE privind victimele unor infracțiuni.
- **Introducerea de protocoale de lucru pentru cazurile de violență sexuală în cadrul instituțiilor care interacționează cu victimele** (ex. poliție) care să prevadă în mod expres evitarea atitudinilor și acțiunilor care conduc la victimizare secundară (ex. blamarea victimei, expunerea victimei la noi contacte cu agresorul etc.) și etnicizarea violenței;
- **Formarea adecvată a specialiștilor** care interacționează cu victimele astfel încât intervenția de orice natură – a organelor de ancheta penală, a medicilor ori asistentilor sociali să fie centrată pe nevoile și drepturile victimelor, indiferent de apartenența etnică, religioasă, orientare sexuală sau de statutul economico-social al acestora, pe prevenirea revictimizării și pe protejarea victimelor de fapte de violență ulterioară.
- **Acțiuni de prevenire care să vizeze inclusiv băieții și bărbații**, integrate în educația de masă. Violența sexuală nu se poate evita prin limitări adresate fetelor și femeilor (cum să nu se îmbrace, pe unde să nu circule etc.). Felul în care este percepută masculinitatea în cultura noastră oferă adesea justificări actelor de agresiune. Este nevoie de campanii de constientizare pe termen lung, dar și de educație în școli privind violența sexuală – forme de manifestare, grupuri vulnerabile, educație pentru relații bazate pe egalitate și consimțământ.
- **Măsuri de prevenire secundară și terțiară a violenței sexuale** – inclusiv măsuri speciale pentru a împiedica infractorii sexuali de a recidiva (Art. 16 Convenția de la Istanbul).

REFERINȚE

1. Prevenirea și intervenția eficientă în violența domestică, Centrul de Resurse Juridice și Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității, București, 2003.
2. Irimescu, G., Asistență socială, studii și aplicații, cap. Violența în familie și metodologia intervenției, Ed. Polirom, Iași, 2005.
3. Ghid de informații și bune practici în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, pag.51, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2004.
4. Family Violence Professional Education Taskforce, 1991.
5. Națiunile Unite (Departamentul de Informare Publică), a patra Conferință Mondială asupra problemelor femeilor, Beijing, China, 4-15 septembrie 1995; Platforma de acțiune și Declarația de la Beijing publicată în 1996.
6. A Patra Conferință Mondială asupra problemelor Femeilor, Beijing, 1995
7. Sondaj Curs, Sondaj de opinie reprezentativ la nivel național, martie-aprilie 2008
8. Date statistice înregistrate de ANPF în perioada ianuarie 2004-septembrie 2008
9. Violence Against Women: The Hidden Health Burden. World Bank Discussion Paper. Washington. D.C. The World Bank: Heise, L, 1994

10. Astarastoe, V., Almos, B.T., *Essentialia in Bioetica*, Ed. Cantes, 1998;
11. Gillioz, L. et al., *Domination et violence envers la femme dans le couple*, Lausanne, Payot, 1997;
12. Gloor, D., Meier, H., *Gewaltbetroffene Manner " wissenschaftliche und gesellschaftlich "politisch Einblicke in eine Debatte, "FAMPRA" cahier 3/2003*, Berne, 2003;
13. Godenzi, A., *Gewalt im sozialen Nahraum*, Bale/Francfort sur le Main, 1993;
14. Hass, H., *Agressions et victimisations: une enquete sur les delinquants violents et sexuels non detectes*, Aarau, 2001;
15. Liss, M. et Solomon, S.D., *Considerations ethiques liees - la recherche sur la violence*, 1996;
16. Organisation Mondiale de la Sante, *La violence " L'egard des femmes: une priorite pour l'action de sante publique*, WHO/FRH/WHD/97.8, Geneve, Suisse, 1997;
17. Organisation Mondiale de la Sante, *Principes d'ethique et de securite recommandes pour les recherches sur les actes de violence familiale l'egard des femmes, Priorite aux femmes*, WHO/FCH/GWH/01.1, Geneve, Suisse, 2001;
18. Organisation Mondiale de la Sante, *Rapport mondial sur la violence et la sante*, WHO/NHL HV 6625/ sous la direction Krug, E.G. et al., Geneve, Suisse, 2002;
19. Paunescu, C., *Agresivitatea și condiția umană*, Ed. Tehnica, București, 1994;
20. Parker, B., and Ulrich, Y., *A Protocol of Safety: Research On Abuse Of Women*, Nursing Research July/Aug., 38 248-250, 1990;
21. Rădulescu, M.S., *Sociologia violenței intrafamiliale, victime și agresori în familie*, Ed. Luminalex, 2001;
22. Scripcaru, Gh., Pirozynski, T., Astarastoe, V., Scripcaru, C., *Criminologie clinică și relațională*, Ed. Synposion, Iasi, 1995;
23. Wetzels, P., *Gewalterfahrungen in der kindheit, sexueller Missbrauch, koperliche Misshandlung und deren langfristige Konsequenzen*, Baden-Baden, 1997;
24. Wyss, E., *La violence domestique en chiffres*, Service de lutte contre la violence, Schwarztorstr. 51 CH-3003, Berne, 2004.
25. <http://www.violenta.wvf.ro/>
26. <http://www.ipu.org/wmn-e/vaw/day.htm>
27. <http://www.un.org/womenwatch/daw/news/vawd.html>
28. <http://www.saynotoviolence.org/>
29. www.social.coe.int/en/cohesion/fampol/recomm/family
30. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:296E:FULL:RO:PDF>
31. *Expunerea la experiente abuzive în perioada copilăriei: rezultatele studiului Organizatiei Mondiale a Sănătății desfășurat în România pe populatia de studenti*
32. <http://www.sighisoara.ro/eveniment/stiri-nationale/337-cifrele-umilitoare-ale-violentei-domestice.html>
33. <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/articles/en/>